

AYYAR HAMZA

ALİ BEY, DİREKTÖR (1844-1899)

Genel Bakış

Ayyar Hamza adlı oyun Direktör Ali Bey'in Güllü Agop'un da yardımı ile Fransız komedi yazarı Moliere'in Scapin'in Dolapları (özgün Fransızca adı Les Fourberies de Scapin) adlı eserinden 1871 yılında Türkçe'ye adapte ettiği bir uyarlamadır. Ayyar Hamza adlı oyun ilk önce A. Vefik Paşa tarafından Molliere'den "Dekbazlık " adı altında adapte edilmiş, daha sonra bu Eser Ali Bey tarafından Ayyar Hamza adı ile Kavuklu ve Pişekar tiplerine uyarlanarak adapte edilmiştir.

Kişiler

Ayyar Hamza: Sahtekar, dolandırıcı, kurnaz ve dalavereci biri, Sena ve Nimet Beylerin istedikleri kızlarla evlenmesini sağlamaya çalışırken kendine de çıkar sağlayan bir kurnaz, Nimet Bey'in uşağı.

Sena Bey: Muhterem Efendi'nin oğludur. Babasının istediği kız yerine kendi sevdiği kız ile evlenmeye çalışan biridir.

Nimet Bey: Zuhuri Efendi'nin oğludur. Babasının istediği kız yerine kendi sevdiği kız ile evlenmeye çalışan bir gençtir.

Muhterem Efendi: Oğlunu zengin bir adamın kızı ile evlendirmeye çalışan, Sena Bey'in babasıdır.

Zuhuri Efendi: Oğlunu zengin bir adamın kızı ile evlendirmeye çalışan zengin biri, Nimet Bey'in babasıdır.

Ziyba Hanım: Sena Bey'in karısı, Zuhuri Efendi'nin kızıdır.

Eda Hanım: Dört yaşında iken birileri tarafından ailesinden çalınmış muhterem efendinin kaybolan kızıdır ve Nimet Bey'in sevgilisidir.

Konusu

Sena ve Nimet Beyler zengin ailelerin çocuklarıdır. Babaları Muhterem ve Zuhuri Efendiler oğullarını evlendirmek için Mısır'dan İstanbul'a gelmektedirler. Muhterem ve Zuhuri Efendiler oğullarını kendi istedikleri zengin ailelerin kızları ile evlendirmeyi düşünmektedirler. Fakat Nimet ve Sena Beylerin sevdikleri kızlar vardır. Seçkin iki ailenin iki oğlu gönül işlerini sürdürürken babalarının a geleceğini öğrenirler. Muhterem Efendi oğlunu iş ortağı Zuhuri Efendi'nin kızı ile evlendirmek istemektedir. Oysa Sena Bey, babasından gizli olarak Ziyba Hanım ile evlenmiştir. Zuhuri Efendi de oğlu Nimet Bey'i Ziyba Hanım ile evlendirmeyi tasarlamaktadır. Bunun üzerine Sena ile Nimet Beyler konuşurlar ve bir çıkar yol arayışına girerler. Ziyba Hanım, eşi Sena Bey'in bir başkası ile evlendirileceğini duyunca çok üzülmüştür. Bunun üzerine Nimet Bey, dalavereci bir adam olan uşağı Ayyar Hamza'dan yardım ister. Muhterem Efendi, olayı duyunca çok sinirlenir. Ayyar Hamza devreye girerek önce onu yumuşatır. Ayyar Hamza Nimet Bey'in evlendirileceği kızın iki saat içinde beş yüz altın gelmezse Mısır'a gideceği söyler. Bunun üzerine Nimet Bey, işleri çok karıştırdığı için Hamza'ya saldırır. Hamza'da bu yüzden Zuhuri Efendiye kinlenir. Bu para temin edilir ama bu kız Nimet Bey'in evlendirilmek istediği Ziyba Hanım değildir. Ayyar Hamza, Nimet Bey'e alınan kızın sevgilisinin Zuhuri Efendi'yi öldüreceği yalanını ortaya atar. Zuhuri Efendi'yi bir torbaya koyan Ayyar Hamza Zuhuri Efendi'yi hile ile de dövmüştür. Nimet Bey'in uşağı olan Hamza, delikanlıların cimri babalarından, çeşitli kurnazlıklarla çok sayıda altın almayı başarmıştır. En sonunda Sena Bey, Nimet Bey'in alacağı kızla, Nimet Bey de Sena Bey'in dört yaşında kaçırılan kız kardeşi Yani Muhterem Efendi'nin kızı Eda Hanım ile evlenmiş olurlar. En sonunda Hamza kendisini ölü gibi gösterip Efendisi Nimet Bey'in de gönlünü almayı başarmıştır.

Babadan Gizli Evlilik Sena Bey uşığı yaverle dertleşmektedir. Dışarıda bulunan babası gelmek üzeredir. Kendisi ise ondan habersiz olarak Ziyba Hanımla evlenmiştir. Sena Bey babasının geleceğini duymakla beraber gelince kendisini ticaret ortağı Zuhuri Efendinin kızıyla evlendirmek niyetinde olduğu haberini de almıştır. Yaverin de bu hale karşı yapabileceği bir şey yoktur. Nimet Beyin uşığı Hamza meseleyi haber alır ve yardımını vadeder. Ziyba Hanım da Sena Beyin ricasına iştirak ederek Hamza'ya işi düzeltmesi için yalvarır. Muhterem Efendinin geldiğini öğrenince korkarak kaçarlar. Muhterem Efendi haber aldığı şeylerden son derece öfkeli. Hamza ilk ateşi savuşturduktan sonra meseleyi kendi bakımından izaha kalkar ve Nimet Beyin ondan daha fena bir iş işlediğini söyler, nihayet adamı yatıştırır. Yaver, Hamza'nın bu hareketine karşı hayranlığını anlatır.

Muhtaç olma Zuhuri Efendi Muhterem Efendiye evlât terbiyesi hakkında manalı ve sitemli lâflar söylediği zaman Muhterem Efendi de karşılık olarak Nimet Beye dair Hamza'dan duyduğu daha fena hareketten bahseder. Zuhuri Efendi oğluna rastlayınca hakkında Hamza'dan fena şeyler öğrendiğini söyleyerek çıkışır. Nimet, Hamza'nın bu boşboğazlığına son derece kızarak ona hücum eder, vazifeyi birdenbire anlayamayan Hamza kabahat olarak efendisine vaktiyle oynadığı oyunlardan bir kaçını, itiraf etmeye mecbur olur. Şarap, saat, karakoncolos oyunlarından da bir kat daha kızışan Nimet Bey hiddetinin asıl sebebini anlatır. Bu çekişme sırasında Nimet Beyin sevgilisi olan kızın esiri tarafından, iki saate kadar beş yüz altın verilip alınmazsa, Mısır'a gönderileceği haberi gelir. Bu haber üzerine Nimet Bey Hamza'nın bu işe bir çare bulması için evvelki kızgınlığının tam aksi bir yumuşaklıkla yalvarmaya başlar. Sonunda razı olan Hamza ilkin Yaverin yardım ile Muhterem Efendinin gözünü yıldırarak iki yüz altın, sonra da bir gemi hikâyesi ile Zuhûri Efendiden beş yüz altın alarak delikanlıların işini halleder.

Tesadüflerle Gelen Mutluluk Hamza, Zuhûri Efendi'den kendi hesabına intikam almak ister, çünkü onun, oğluna söyleyip kendi aleyhine kışkırtmasından dolayı çok kızgındır. Efendisini, arkasına adamlar düştüğünü söyleyerek ürkütür ve onu eve götürmek üzere çuvala sokar. Çuvalın içindeki efendisine bir hayli sopa atar ve sonunda yakalanınca kaçar. Zuhûri Efendinin Mısır'dan gelecek olan kızı Ziyba Hanımdır ve zaten Sena Beyle evlidir. Nimet Beyin evlenmiş olduğu Eda Hanım da, Muhterem Efendinin dört yaşında iken çalınmış kızı olduğu anlaşılır, bu suretle o zamana kadar karışık bir hal gösteren işler yoluna girer.

Tema

Gizli Evlilik Kişilerin kendi istedikleri insanlarla evlenmeleri ailenin onayı olmadığı sürece sorun çıkarmaktadır. Aileden gizli evlilikler örf ve adetlere uymadığı için çeşitli sorunlara ve aileler arası çatışmalara neden olur.

Karakter İncelemesi

Hamza (Kurnaz)

Karakter Hamza, her durumda bir çözüm ve bir çıkış yolu bulabilen kurnaz, zeki, gerektiğinde hilekâr olan biridir. Fakat bu sıfatıyla insanlara zarar değil yarar sağlar. Hamza, insanları iyi tanıyıp ve herkesin zaaflarının, hassasiyetlerinin fevkalâde farkındadır. Kendinden emin ve her işin üstesinden gelebileceğine inanan bir karakterdir.

Aktivite Ayyar Hamza, Nimet Bey'in uşığıdır hem onun hizmetkarlığını yapar hem de yardımcı olmak için sürekli bir koşturma halindedir. Sena ve Nimet Bey'in sevdikleri kızlara kavuşabilmeleri için türlü oyunlar ve kurnazlıklar yaparak yardımcı olmuştur.

Kişiler Hamza, ilk olarak Sena Bey ile konuşarak derdini öğrenir. Ziyba Hanım da yanlarına gelir ve Hamza'dan yardımını isterler ve Hamza yardım etmeye karar verir. Muhterem Efendi'nin yanına giderek onunla konuşup, onu yumuşatmaya çalışır. Nimet Bey'inde Hamza'nın yardımına ihtiyacı vardır. Hamza hem Sena Bey'e hem Nimet Bey'e yardım eder. Hamza, Zuhuri Efendi'yle konuşarak ona bir oyun yapar ve Nimet Bey için para alır.

ÖRNEK OLAYLAR

Boşboğaz Nimet Bey, babasının kendisine bir şeyler dediğini ve bunları Hamza'nın söyleyebileceğini düşünerek onu azarlar ve itiraf etmesini ister. Hamza, Nimet Bey'in babasından bahsettiğini anlamaz ve geçmişte yapmış olduğu düzenbazlıkları bir bir sıralayarak anlatır. Nimet-Hayır, ettiği hıyaneti peşin ağızıyla ikrar edecek! ...Söyle bakayım, nankör köpek, söyle! Sen beni

duymaz mı zannettin, alçak! İkrar et bakayım ağzınla! Yoksa şimdi senin bağırsaklarını dışarı dökerim! Hamza - Bu kadar merhametsiz misiniz? Nimet-Söyle, diyorum! Hamza - Ben size bir şey mi yaptım, efendim? Nimet - Ettiğin hezeyanı bilmiyor musun yüzünüz? Hamza -Eğer biliyorsam Allah canımı alsın! Nimet- İnkâr mı ediyorsun? Hamza - Mademki ikrar ettiğimi istiyorsunuz, durun söyleyeyim. Geçen gün gelen ağustos şarabını bir kaç ahbapla beraber ben içtim bitirdim; sonra size fıçı delinmiş diye yalan söyledim. Vakıa hata ettim; lâkin doğrusu böyle oldu. Nimet- Vay! Mahut şarabı içi te sonra ki birçok tekdir ettirmeye sebep olan sen idin, ha? Hamza - Evet efendim; affınızı isterim. Nimet- Pekâlâ! Bunu da öğrendiğime memnun oldum. Lâkin benim sorduğum bu değil! Hamza- Vay! Bu değil mi? Nimet - Değil! Bundan büyük ettiğin hıyaneti soruyorum, alçak! Hamza - Efendim, başka şey yaptığımı bilmiyorum. Nimet-Söylemeyecek misin? Hamza- Ha! Bir de hani esirci Emine Mollanın evine götür diye bir geçen gece saat vermiş idiniz. Ben üstüm başını çamur içinde geri geldim de size yolda giderken viranenin birinde beni hırsızlar soydu demiştim işte bunun da aslı yok. Saati ben kendim kullanmak için alıkoymdum. Nimet - Ya! Bir takım bilmediğim şeyleri öğrendiğime memnun oldum. Doğrusu sadık bir uşağa malikmişim. Lâkin benim sorduğum bu da değil. Hamza- Vay! Bu da mı değil? Nimet - Yok, namussuz köpek, bu da değil! Asıl ettiğin hezeyanların büyüğünü soruyorum. Hamza - Efendim, bunlardan başka bir şey yapmadım. Nimet- Daha inkâr ediyor. Hamza - Durun efendim, işte söyleyeyim. Hani ya? Aklınıza gelir mi, gecende kara koncolos diye birisi çıkmıştı da sizi dövmüştü? Siz de kaçayım derken mahzene düştünüz, az kalsın başınız yarılıyordu? Nimet- Ey? Hamza - İşte o kara koncolos kıyafetine giyen ben idim. Nimet-Vay! Kara koncolos diye sen mi idin beni döven, habis? Hamza- Evet efendim, korksun da bir daha bizi gece yarılan esirci evlerine koşturmasın diye.

Kurnaz Hamza, Sena Bey'e gerekli olan parayı bulacağını söylemiştir. Bunun için Zuhuri Efendi'ye gider ve oğlunun kaçırıldığını söyler. Eğer 500 altın verilmezse öldürülebileceğini söyleyerek Zuhuri Efendi'yi iyice korkutur ve ondan parayı alır. Zuhuri Bey'in dalgınlığından yararlanarak Sena Bey için gerekli parayı kurnazlıkla almayı başarır. Zuhûri - Haydi kuzum, çabuk koş, oğlumu al da gel. Hamza- Efendi, yahu! Baksanıza! Zuhuri-Ne var? Hamza -Haniye para? Zuhûri - Vermedim mi sana? Hamza - Ne gezer! Gene cebinize koydunuz. Zuhûri - Ya ben yüreğimin acısıyla ne yaptığımı biliyor muyum? Hamza - Evet, görünüyor. Zuhûri -Ah, ne halletmeye geminin içine girdi! Yerin dibine geçesi gemi! İnşallah giderken yolda batar da verdiğim paranın hayrım görmez!

Kinci Hamza, Nimet Bey'e itirafları için Zuhuri Efendi'yi suçlu görür ve ondan intikam almak ister. Bunun için bir plan hazırlamıştır. Zuhuri Efendi'ye, Sena Bey'in aldığı kızın abisinin peşinde olduğunu ve her yerde kendisini aradıklarını söyler. Hiçbir yere çıkmamasını eğer görürlerse dövceklerini dile getirir. Zuhuri Efendi'ye çuvala girip kıpırdamamasını, gelirlerse onları oyalayacağını söyler. Zuhuri efendi çuvala girer ve kımıldamaz. Hamza birileri gelmiş gibi taklit yaparak Zuhuri Efendi'yi bir güzel döverek intikamını alır. Zuhûri- Korkma, nefes bile almam. (Çuvala girer.) Hamza - Aman! Aman! Saklanınız! Ha, heriflerin biri... (Tosun ağzın taklit ederek) Ne demek Zuhuri Efendi gibi herifi bir bıçakta çıkarmamak! Hele nerede olduğunu bir gösterebilir... (Adi sesle:) Aman kımıldanmayın! (Taklit) Alimallah deme yemindir, ben bilirdim ne yapacağımı! Elbette ben seni ele geçiririm; yerin dibine girsene gene bulur çıkarırım. (Adi sesle) Amanın! Kendinizi gözetin! (Taklit) Ey! Bana bak! Çuvallı! - Ne istersiniz efendim? - Sana bir beyaz mecdiye veririm, şu Zuhuri dedikleri köpek nerede bulunur, bana söyle. - Siz Zuhûri Efendi'yi mi arıyorsunuz? - İşte onu dedik a. - Ne yapacaksınız? - Ne mi yapacağım? - Evet. Şu sopa ile kemiklerini kırıp canını cehenneme göndereceğim. - Efendim, yanlışınız olmalı: Zira o öyle dayak yer adam değildir; onun gibi adamlara bu muamele edilmez. -Kim? Şu alçak, yüzünüz, namussuz herif mi? -Affedersiniz, Zuhûri Efendi ne alçaktır ne yüzünüzdür ne namussuzdur; sözünüzü bilerek söyleyin. - Ne dedin? Sen kim oluyorsun bakalım? - Ben kim olursam olayım. Öyle haysiyetli adamlara hakaret eden işte benden böyle cevap alır. - Vay! O senin bildiğin mi? -Evet; ne demek istersin? -Ya! Öyle ise (çuvala sopa ile bir kaç defa vurarak) al bakalım onun yerine! - (Bağırarak) Ay! ay! ay! ay! Yavaş! Aklım mı bozdun? - Haydi git te aldığını benim tarafımdan ona hediye et! Allaha ısmarladık! - Hay yerin dibine geçesi, eli kırılış köpek! Zuhûri- Aman!... Aman!... ölüyordum!... Nefesim kesildi!

Sena Bey (sadık)

Karakter Ziyba Hanım'a aşık, babasından oldukça korkan kurnaz olmayan biridir. Sevdiğine sadık ve onun için mücadelecî bir karaktere sahiptir. Hamza Bey'in babasına yapacağı oyunlara göz yuman biridir.

Aktivite Sena Bey, babasından gizli sevdiği kız olan Ziyba Hanımla evlenmiştir. Fakat babası iki ay erken olarak Mısır'dan döner. Sena Bey'i kendi istediği bir kız ile evlendirmek ister. Sena Bey, sevdiği kızdaki ayrılmamak için çeşitli yollar arar.

Kişiler Sena Bey önce babasından gizli yaptığı evliliği yaveriyle konuşur ve nasıl çare bulacağını düşünür. Yanlarına gelen Ayyar Hamza, Sena Bey'e yardım edeceğini söyler. Ziyba Hanım Muhterem Efendinin Sena Bey'i başka bir kızla evlendireceği için üzgündür. Bunu Sena Bey'le konuşarak ne yapacaklarını düşünürler. Sena Bey, kendisi ile aynı durumda olan Nimet Bey'le dertleşir. Muhterem Efendi, Sena Bey'i yanına çağırarak onu başka bir kızla evlendireceğini söyler ve tartışılırlar.

ÖRNEK OLAYLAR

Aşık Ziyba Hanım, Sena Bey'in başka biriyle evlendirileceğini duyunca çok üzülür hatta biraz şüphe duyar. Sena Bey'in bu durumu hoş karşılamışından korkar ve bunu aralarında konuşurlar fakat Sena Bey kendisine olan aşkını dile getirerek onu rahatlatır. Ziyba— Ah Sona Bey, Yaver Ağanın söyledikleri sahil mi acaba? Pederiniz geliyormuş; hem de sizi evlendirmek istiyormuş? Sena Bey — Evet Ziyba'cığim; bu havadisi işitir işitmez ne hale girdiğimi tarife hacet yoktur, pek âlâ bilirsiniz... O ne ya? Ağlıyorsunuz! Niçin? Muhabbetime emniyetiniz mi yok, söyleyiniz? Yoksa sıdk u sebatımda mi şüpheniz var? Ziyba — Hayır beyim; beni sevdiğinizi pek âlâ bilirim; lâkin bu muhabbetin devam edeceğini bilemem de... Sena Bey- Sizi seven bu âlemde muhabbetinizle yaşamak için sever. Aşkıınızda sebatsızlık elde midir ki böyle söylüyorsunuz. Ziyba— Lâkin küçüklükten beri işitirim, erkek kısmında kadınlar kadar muhabbetinde sebat yoktur derler. Sizin ateşiniz parlayışı gibi pek kolaylıkla sönermiş. Sena Bey— Hayır Ziyba hayır; eğer erkeklerde böyle bir hal varsa bu bana göre değildir: Zira gönlümü kaplayan aşk ateşinde o derece şiddet görüyorum ki benimle beraber toprağa gömülmedikçe sönmeyecek. Ziyba — Ah ne bileyim! Ne söyleyeyim! Sözüne, muhabbetinize inanmak isterim; lâkin... İradeniz elinizde değil. Üstünüze hükmü câri bir pederiniz var ki bugünkü günde sizi başka bir kızla evlendirmek istiyor. İşte burası hatırıma geldikçe... Sena Bey— Yok, Ziyba'cığim, korkma; babamın bana olan hükmü hiç bir vakitte size verdiğim sözü bozacak kuvvette değildir. Sizden ayrılmamak için icap ederse memleketimi, familyamı terkederim.

Korkak Sena Bey babasından yaptığı gizli evliliği Ayyar Hamza'ya anlatır. Babası geldiğinde karşısına çıkmaya cesareti yoktur. Bu yüzden Hamza ile deneme yaparlar fakat o sırada babasının geldiğini görünce korkar ve kaçar.

Hamza — Şimdi siz pederinizi gayet temkin ile karşılamalısınız... Sena Bey — Doğrusunu ister misin? Babamı karşılamak hatırıma geldikçe ben şimdiden titriyorum; bu korkaklığı yenemicem zannedirim. Hamza — Ama olmaz; iptidasından temkin göstermelisiniz; sonra dalınıza biner de çocuk gibi kullanmaya kalkışır. Mutlaka biraz cesaretli bulunmalısınız ki size ne derse, yoluyla, kekeleymeden cevabını vermeye muktedir olasınız. Sena Bey— Bakalım, elimden geldiği kadar çabalarım. Hamza — İsterseniz bir tecrübe edelim, bakalım yapabilecek misiniz. . Simanız cesur; başınız yukarı; bakışınız metin...

Sena Bey — Böyle mi? Hamza — Hah! Pek âlâ. Şimdi beni pederiniz farz ediniz de metanetle cevap veriniz bakalım: «Seni gidi utanmaz, nabekâr, alçak, benim gibi babanın hayırsız evlâdı! Benim bulunmadığım fırsattır diye bir takım edepsizlikler ettikten sonra utanmadan nasıl karşıma çıkıyorsun bakayım? Verdiğim emeklerin semeresi bu mudur? Haylaz! Senin bana itaatın bu kadar mı imiş? Alçak! » deyinizdi bakanım... «Babanın rızasını tahsil etmeden, kendi başına kalk ta sen, adı sanı belli değil bir kıızı al, nikâh kıydır! Cevap versene, yüzsüz, cevap versene! Görelim, bakalım, ne özür göstereceksin, ne hezeyan edeceksin?...» Ama yapıyorsunuz! Diliniz mi tutuldu? Böyle olur mu ya! Sena Bey — Tıpkı babam söylüyor gibi!... Şaşırdım kaldım. Hamza — İşte iyi ya. Cevap vermeye alışın. Ha bakalım? Sena Bey — Yok yok. Hele ben kendi kendime bir iyice meşk edeyim, mutlaka serbâz bulunurum, korkma. Hamza — Mutlaka mı? Sena Bey — Mutlaka. Hamza — Na, işte pederiniz de geliyor! Sena Bey — Gerçek mi? Aman ben kaçayım!

Sadık Sena Bey, sevdiği kadına öyle sadıktı ki gözü hiçbir şeyi görmüyordu . Babası Muhterem Efendi 'ye karşı gelerek başka biriyle asla evlenmeyeceğini, sultan olsa umurunda olmayacağını söyler.Muhterem- Gel oğlum, gel. Kısmetin ayağına dolaşmış ta haberimiz yok. Mısır'dan...Sena Bey -Hayır efendim. Zaten benim evlendiğimi öğrendiniz; artık ne yapsanız nafîle. Ben kısmetimi buldum. Beyhude kararınız vücut bulmayacak. Muhterem -İşte a gözüm ben de... Sena Bey - Evet efendim, pederimsiniz, itaat boynumun borcudur, lâkin bu bapta haksızlık ediyorsunuz. Muhterem - Canım, bilmiyorsun... Sena Bey - Hayır efendim; ben hepsini bili-yorum. Muhterem - A kuzum, işte Zuhûri Efendi'nin kıızı... Sena Bey - Zuhûri Efendinin kerimesi değil hâlâ sultan olsa nafîle. Zuhûri - Canım, benim kızım... Sena Bey - Hayır efendim; belki kabalıktır, lâkin af buyurursunuz. Ben size damat olamayacağım.